

**ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

*Шакіна Н.А. аспірант
Донецький національний
технічний університет*

В статті виявлені основні потенціальні можливості України на шляху до створення конкурентоспроможної економіки держави, а також основні стримуючі моменти в цьому аспекті. Обґрунтована значущість системи державного управління в досягненні державою високих конкурентних позицій в умовах глобалізації.

В статье рассмотрены основные положительные и отрицательные моменты, влияющие на создание конкурентоспособной экономики страны. Обоснована значимость системы государственного управления в достижении страной высоких конкурентных позиций в условиях глобализации.

The article considers the main positive and negative points influencing the creation of competitive economy of the country. The importance of state management system of the country in achieving high competitive positions in conditions of globalization is substantiated.

Постановка проблеми. До початку третього тисячоліття світ перетворився на глобальну економічну систему, виник глобально функціонуючий світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки. Глобалізація як процес - це результат розвитку виробничих сил та інтеграції всіх сфер суспільного життя, в результаті чого виробничий процес в одній країні стає складовою частиною процесу, який відбувається в інтернаціональному або світовому

масштабі. Світова економіка стає єдиним ринком і виробничою зоною з національними і регіональними секторами, а не просто сукупністю національних економік, які розширюють взаємне економічне співробітництво.

Сьогодні конкурентоспроможність національної економіки є однією з найбільш впливових концепцій економіки розвитку і практичної політики, адже не тільки охоплює суто економічні показники, але й оцінює економічні результати важливих для стабільного зростання неекономічних явищ, таких, як якість політичних процесів і управління суспільством, рівень освіти, наукова база, верховенство закону, культура, система цінностей, інформаційна структура тощо. [4]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам конкурентоспроможності національних економік присвячені багато наукових праць видатних вітчизняних та закордонних вчених, серед них: О.Білорус, В.Будкін, І.Бураковський, В.Дикань, О.Кендюхов, Б.Квасюк, В.Новицький, Ю.Пахомов, А.Поручник, В.Рокоча, А.Румянцева, В.Сіденко, Н.Татаренко, А.Філіпенко, М.Портер, Дж.Данкінг, Дж.Стігліць, Ж.Вальтер та інші.

Роботи цих та інших вчених внесли суттєвий вклад у дослідження проблем національної конкурентоспроможності, але і на даний момент ці проблеми залишаються остаточно не вирішеними. Водночас в Україні немає чіткої стратегії вирішення проблем конкурентоспроможності національної економіки в глобальному середовищі.

Метою статті є висвітлення проблем забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації та обґрунтування шляхів їх вирішення методом удосконалення системи державного регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація виникла як процес, який якісно відрізняється від інтернаціоналізації не тільки тим, що охоплює широкі сфери суспільного життя, а тим, що означає перехід до

системи відкритого національного господарства в інтегроване світове господарство. Виникають нові ринки (капіталів, іноземної валюти, страхування) на глобальному рівні; з'являються нові інструменти (інформаційні системи, Інтернет, стільниковий зв'язок); розробляються нові правила регулювання міжнародних відносин у вигляді багатосторонніх угод з питань економічного співробітництва, конвенцій і інтелектуальної середовища. Глобалізація - це організація і розширення економічної діяльності за межами окремих країн, вона пов'язана з економічною відкритістю, зростанням взаємозалежності в торговій, інвестиційній, фінансово-економічній і культурній сферах.

Світовий розподіл політичних та економічних сил зазнає на зламі тисячоліть суттєвих структурних зрушень. Відбувається динамічне накопичення окремими державами світу потенціалу, здатного потужно вплинути на розташування центрів сил на карті міжнародного співіснування в політичній та, насамперед, економічній сферах.

Характерними ознаками сучасного етапу економічної глобалізації є:

- загострення конкуренції між країнами за джерела факторів виробництва (капітал, робоча сила, ресурси, технології);

- загострення конкурентної боротьби між центрами економічної сили (НАФТА, ЄС, Південно-Східна Азія) за розподіл світових ринків та поширення їхнього впливу на інші країни;

- формування нових регіональних лідерів та розширення їхнього впливу в регіоні (Китай, Індія, Польща, Узбекистан тощо);

- поглиблення платіжної та торговельної незбалансованості, посилення економічної диференціації країн світу;

- посилення боротьби за розміщення на території країн найбільш рентабельних виробництв за сучасними технологіями;

- зростання взаємозалежності національних фінансових ринків, збільшення спекулятивних валютних та фінансових потоків між країнами;

– посилення та впровадження більш тонких засобів протекціонізму у відповідь на спроби вирівнювання міжнародного економіко-правового середовища та експансію регіональних та світових лідерів;

– розширення застосування практики економічного впливу для вирішення політичних цілей;

– посилення втручання міжнародних організацій у регулювання світових потоків товарів та ресурсів;

– збільшення ваги транснаціональних корпорацій, посилення монополізації світових товарних ринків, збільшення впливовості груп тиску на уряд з боку представників транснаціональних корпоративних інтересів.[2]

Глобалізація поставила перед урядами багатьох країн проблему пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин. [2]

Глобальну конкурентоспроможність можна розглядати як: політико-економічну концепцію країни, її потенційні можливості, властивість економіки, здатність оптимально реалізовувати свої конкурентні переваги, механізм розвитку, сукупність економічної та інституціональної структури, здатність забезпечувати збалансованість своїх зовнішніх пропорцій. [3]

Серед чинників, які визначають конкурентоспроможність країни, важливе місце посідає державна політика. Відмінною особливістю сучасного етапу є те, що вплив держави на економіку визначається не лише зовнішніми і автономними факторами, а також елементами, які залежать від "філософії" уряду: засадами економічної політики, вибором конкретних інструментів і пріоритетів, спрямованих на покращення національної конкурентоспроможності. Іншими словами, конкурентоспроможність складається як з ефективності - досягнення цілей

найкращим способом, так і дієвості - встановлення адекватних до потреб та викликів глобального середовища цілей.

Головна мета політики конкурентоспроможності, на відміну від традиційної промислової політики, полягає у створенні сприятливих рамкових умов та інтенсифікації зусиль в тих сферах, де ефективність ринку є невисокою. По-перше, це ефективна макроекономічна політика, спрямована на зменшення рівня інфляції і збільшення свободи суб'єктів господарювання. По-друге, це заходи щодо підтримки та оновлення національних інституцій (законодавство, система суспільних і приватних інституцій, що забезпечують економічне і соціальне життя, прозорість дій уряду тощо). По-третє, це структурна політика, спрямована на активізацію високотехнологічних виробництв, а також дії в напрямку посилення всієї економіки (розвиток інфраструктури, захист навколишнього середовища, освіта, наукові дослідження та розробки).

Очевидною є недостатність аналізу лише видимих проявів конкурентоспроможності (темпи економічного зростання, прибутковість, частки ринку). Ключовою необхідністю є зосередження на таких питаннях, як структурні зміни в економіці, в т.ч. структура її зовнішньої торгівлі, рівень залежності від іноземного капіталу та рівень конкуренції, трансформація національних інститутів і зміни ментальності суспільства. Отже, найбільш важливою є реалізація заходів, спрямованих не лише на зміну конкурентної позиції країни (статична конкурентоспроможність), а на довгострокову спроможність конкурувати (динамічна конкурентоспроможність).

Проблема підвищення конкурентоспроможності національної економіки може, власне кажучи, бути зрозумілою як проблема превентивної адаптації: розвиток і зростання національної економіки через встановлення пріоритетів повинні бути зорієнтовані на безперервну стійку модернізацію, націлену на забезпечення здатності пристосовуватися до

змін і нових викликів, які постають в міжнародному і глобальному просторах.

Такі умови вимагають від України швидких та безперервних змін на шляху до підвищення конкурентоспроможності економічної системи. Ці зміни не можливі без реформ в усіх галузях економіки та соціальної сфери. Вони мають базуватися на основоположних принципах, які забезпечать необхідний ефект і підвищать конкурентоспроможність держави в середньостроковий період.

Реформи мають проходити системно та комплексно. Реформування кожної з галузей економіки та соціальної сфери має бути пов'язане між собою, виходити із єдиної стратегії та бути спрямованим на єдину ціль та результат. Такою ціллю має стати підвищення конкурентоспроможності економіки до рівня держав Центрально-Східної Європи. Результатом має стати підвищення добробуту кожного українця та створення стабільної системи соціального благоденства на основі реального захисту природних прав та свобод громадян з боку сильної держави.

Основні напрями підвищення конкурентоспроможності України базуються на переході від інерційної сировинної моделі розвитку до моделі радикально-інтенсивного типу, яка дозволяє використовувати можливості глобального світу і зберегти необхідні економічні ресурси для того аби протистояти ризикам і викликам.

В сучасних умовах важливою складовою процесу модернізації є кардинальне удосконалення державної промислової політики, що дозволить більш ефективно керувати ринковим середовищем, окремими галузями та вирішувати існуючі структурні проблеми інноваційного розвитку економіки та підвищувати рівень і якість життя населення.

Україна має величезний потенціал, який практично не використовується на благо розвитку людини та держави. За роки незалежності так і не вдалося побудувати стійку і конкурентоздатну систему, яка б у повній мірі використовувала ті можливості, які надані

державі. Україна неефективно та бездумно використовує свій потенціал в усіх сферах економіки та соціальної сфери. Модернізація підходів до його використання, інтенсифікація та підвищення ефективності мають стати основними завданнями на шляху реформ майбутнього.

Ключовий потенціал України – це люди з високим рівнем інтелекту, освіти, працездатності, пасіонарності. В сучасному світі саме ефективність використання людського капіталу є основною ознакою конкурентоспроможності держави. Це головне національне багатство, що буде створювати нове обличчя держави та піднімати позиції країни в глобальному світоустрої.

Держава володіє величезним потенціалом в сфері агропромислового комплексу. В Україні знаходиться приблизно 40% чорноземів світу, а доля сільськогосподарських угідь в загальній структурі земель складає 70%, орних – більше 55%, що є одним з найбільш високих показників в Європі і світі. В 2008-2009 роках держава стала третьою в світі країною за обсягом експорту кормового зерна і шостою за експортом пшениці і пшеничного борошна. Експорт українського зерна склав 10,7% від світового продажу, а експорт пшениці і пшеничного борошна – 9,5%. [1]

Україна має унікальні запаси природних копалин і значний потенціал в добувній і переробній сфері. Держава займає друге місце по запасам марганцевих руд і володіє одним з найпотужніших в Європі комплексів з переробки руди і виробництва марганцевих феросплавів. Україна займає перше місце в світі за запасами залізної руди, і третє – за запасами чистого заліза. За розвіданими запасами урану і цирконієвих пісків держава займає перше місце в Європі і шосте місце в світі. Україна володіє 20% світових запасів титанових руд. Держава займає четверте місце в світі відносно запасів каоліну.[1]

Україна має потужний потенціал у сфері енергетики. Потенційні запаси метану тільки в Донецькому басейні складають за різними оцінками від 11,5 трлн. куб. м до 22 трлн. куб. м. Запаси сланцевого газу за

окремими оцінками складають біля 32 трлн. куб. м. на території України більше 63 тис. малих рік і водотоків загальною довжиною 135,8 тис. км. Їх гідро потенціал складає 8,3 млрд. кВт/г. потенціал виробництва біогазу за рахунок переробки продуктів тваринництва, рослинництва, твердих побутових відходів може складати 21 млрд. куб. м на рік. Тільки в промисловому тваринництві України виробництво біогазу можна довести до рівня 2,5 млрд. куб. м щорічно. [1]

Унікальне розташування на перехресті транспортних шляхів з Азії до Європи обумовлює транзитний потенціал. Він за обсягами обороту, інфраструктури транспортних комунікацій займає одне із перших місць в Європі. Геополітично український транзит також є невід'ємною частиною енергетичної безпеки Європи в більшій мірі в постачанні газу і в меншій – при експорті нафти.

Маючи такий потенціал наша держава повинна займати одне з провідних місць у рейтингу конкурентоздатних економік світу. Тому першочерговою задачею на сьогоднішній день повинно стати створення системи ефективного державного управління. Неефективна система державного управління, яка на сьогоднішній день склалася в Україні є стримуючим чинником в розвитку української економіки і соціальної сфери. Її стале функціонування протягом останніх п'ятнадцяти років призвело до появи тотальної корупційної системи, умисного невиконання та вільного трактування чиновниками законів з боку державних службовців та осіб, які мають із ними сталі зв'язки, рейдерських захоплень власності за участю представників державних структур, функціонування нелегального ринку корупційних і лобістських послуг, тіньового ринку. Ці явища в свою чергу призвели до ненадходжень до державного та місцевих бюджетів, підвищеного рівня бідності, значного розшарування верств в українському суспільстві, посилення суспільної напруги, низької інвестиційної привабливості України, недостатнього розвитку підприємництва в державі, насамперед в сфері малого та середнього

бізнесу, неефективного та волонтаристського підходу до розвитку держави, галузей та областей на центральному і регіональному рівнях.

Висновки. Чинник неефективного державного управління є одним з основних в контексті зменшення рівня конкурентоспроможності України. В разі його подолання українська економіка отримає додаткові стимули для розвитку, державний та місцевий бюджети отримають додаткові надходження, які можна буде направити на підвищення добробуту людей, відновлення інфраструктури та соціальні проекти. Рівень зовнішніх та внутрішніх інвестицій зросте, а сфера підприємництва отримає додатковий стимул для кількісного і якісного розвитку. Створення системи ефективного державного управління можливе за умови подолання корупційної системи, усунення проблеми невиконання законів і підвищення ефективності існуючої системи державного управління. Тобто основні види роботи в даному напрямку можна представити наступним чином:

1. Подолання корупційної системи на загальнодержавному та регіональному рівнях:
 - створення умов для запобігання корупційним проявам;
 - підвищення рівня контролю та покарань виявлених корупційних явищ.
2. Усунення проблеми невиконання законодавства України.
3. Підвищення ефективності державного управління.
4. Зменшення втручання влади у діяльність бізнесу.

Література

1. Державний комітет статистики України // www.ukrstat.gov.ua.
2. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: Монографія / Я.А.Жаліло, Я.Б.Базилюк, Я.В.Белінська та ін.; За ред. Я.А.Жаліла. - К.: НІСД, 2005.- 388 с.

3. Швиданенко О.А. Основні тенденції трансформації глобальної конкурентоспроможності // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №3. – с. 47-55.

4. Шраменко В.Ю. Цивілізаційні аспекти конкурентоспроможності національних економік в глобальному середовищі // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): Наук. журн. / Голов. ред. О.П. Степанов. – К., 2010. – № 2. – с. 223-227.